

Adam Bartosz

RUDA DZURKO — CYGAŃSKI ARTYSTA PLASTYK

W tradycji cygańskiej twórczość plastyczna była nader uboga. Kolorowe wozy — to wytwory stosunkowo późne i nie przez samych Cyganów wykonywane. Do dziś przypadki uprawiania twórczości plastycznej wśród Cyganów nie są częste, a twórców, którzy tematyką nawiązują świadomie do cygańskiej historii i kultury jest bardzo niewielu.

Rudolf Dzurko jest jednym z bardziej znanych artystów, który zyskał sobie uznanie nie tylko w Czechosłowacji, gdzie mieszka, ale i poza granicami kraju. Pochodzi z cygańskiej osady ze Słowacji, gdzie urodził się 1 lipca 1941 r. Tutaj, w Pavlovicach koło Preszowa, wychował się jako jeden z siedmiorga rodzeństwa. Matka utrzymywała dom żebrząc po okolicznych wsiach, ojciec wypłatał koszyki, czasem zarabiał muzykując. Rudolf mając szesnaście lat ożenił się z Cyganką, miał z nią dwóch synów, po czym opuścił ją i zamieszkał z białą kobietą. Ruda Dzurko, nie mając żadnego wykształcenia, chcąc zarobić na utrzymanie rodziny, zajmował się najprostszymi robotami. Piótl z ojcem koszyki, był murarzem, szewcem, tokarzem, palaczem, rzeźnikiem, pracował przy wykopach ziemnych, zarabiał graniem. W wieku trzydziestu kilku lat zainteresował się rzeźbieniem. Początkowo w kamieniu (piaskowcu), potem w drewnie — rzeźbił głowy i popiersie. Właściwy kierunek w twórczości znalazł nieco później. W okolicy Usteku, gdzie mieszkał przez wiele lat, jest wiele hut szkła, odpady szklane w rozmaitych kolorach można tu bardzo łatwo pozyskać. Właśnie barwne okruszki szkła stały się natchnieniem artystycznym Dzurki.

Technikę, jaką wykonuje swoje kompozycje, stworzył sam. Tworzywem jest drobno tłuczone szkło, które dawniej miażdżył w prasie na okruszki różnej wielkości od mialu szklanego po drobiny wielkości drobnych koralików. Obecnie udaje mu się pozyskać z hut gotowe kruszywo o różnej gradacji. Używa też większych fragmentów szklanej stłuczki. Te różnej grubości i rozmaitej barwy okruszki komponuje w zarys odpowiedniego obrazu. Podstawę obrazu stanowi gruba płyta szklana (dla wzmocnienia skleja szyby podwójne) pokryta klejem (żywicą). Na nią nanosi się najpierw odpowiedni rysunek ułatwiający potem wypełnianie odłatkami szkła o odpowiedniej wielkości i kolorze. W efekcie obraz nie jest zupełnie płaski, ale ma powierzchnię lekko sfalowaną, chropowatą, z wypukłościami. Kiedy ma ostre kontury, jest nieco podobny do mozaiki; kiedy indziej kontury rozplývają się na skutek bardzo płynnego przechodzenia jednych kolorów w inne, co uzyskuje się poprzez mieszanie okruszków szkła o różnych kolorach w miejscu styku barw lub nakładanie warstw tworzywa o różnej grubości. Niektóre obrazy wyglądają z daleka jak grubo tkany gobelin. W takiej manierze utrzymane są ostatnie jego prace.

Tematyka prac Ruda Dzurki obraca się głównie wokół refleksji nad cygańską kulturą. Nawet jeśli są to tematycznie inne wątki (Ukrzyżowania, Pieta), to bez trudności w rysunku przedstawionych osób dopatrzeć się można postaci Cyganów i Cygank.

Obrazy Dzurki, bardzo ciężkie (gruba szyba, czasem podwójna), zamknięte są najczęściej białymi, drewnianymi ramami, które

ostro wydzielają z przestrzeni ich intensywnie kolorowe powierzchnie. Powierzchnie te, aczkolwiek chropowate, są jednocześnie połyskujące blaskiem szkła, tam zaś gdzie pokryto je najdrobniejszymi okruchami są całkiem matowe. Dla urozmaicenia płaszczyzny Ruda stosuje w rysunku większe pojedyncze fragmenty szkła, a także gotowe koraliki lub rurki szklane w różnych kolorach.

Dzurko zaczynał od obrazów o wielkim formacie. Z czasem, gdy jego twórczość poczęła interesować coraz szersze grono odbiorców, wykonuje też obrazy tańsze, o mniejszym formacie. Z dawniejszych prac w swoim obecnym praskim mieszkaniu ma zaledwie kilka. Niektóre z nich od nowa skomponował kolorystycznie. Na już gotowe powierzchnie obrazów naniósł w odpowiednich miejscach klej i pokrył je od nowa drobniejszą tłuczką

szklaną. Przy tym zatarł pierwotną ostrość rysunku, uznając tę nową formę za lepszą.

Dzurko powrócił również do rzeźby w drewnie. Jego prace mają ogromny popyt, aczkolwiek ich poziom jest bardzo mizerny. Popyt ten wynika z braku konkurencji na czeskim rynku sztuki nieprofesjonalnej, gdzie tradycje rzeźby w drewnie są znikome. To jednak malowane szklanymi okruchami obrazy sprawiły, że Ruda Dzurko jest najwybitniejszym twórcą plastykiem wśród Cyganów w Czechosłowacji i, obok zmarłego niedawno Janosa Balazza z Węgier, jednym z najlepszych artystów-samouków, jacy wyrosli w tym środowisku. Jest on postacią bardzo interesującą nie tylko od tej strony. Znany jest także jako narrator zajmujących opowieści, bajek oraz znawca spuścizny ustnej swego narodu.

Fot. A. Bartosz